

HØRINGSUTTALELSE FRA VERDAL FJELLSTYRE – detaljregulering Tromsdalen.

Store deler av Tromsdal statsallmenning ligger i området som *Kommunedelplan Tromsdalen* (2013) regulerer til kalkutvinning .

Allmenningsretten er ett av våre eldste kjente rettsinstitutt.

Staten er pr definisjon eier av grunnen i statsallmenningene, men jordbrukerne i bygdelagene har retter i kraft av bruk i alders tid som er omfattende og dynamiske. Slike retter er blant annet rett til beite for husdyr, seter, å få utvist tilleggsjord og rett til trevirke. Men jordbrukets retter endrer seg etter «tida og tilhøva» i landbruket, og slik kan en ikke forutse hvilken bruk jordbruket har behov for, og hvilke ressurser de har rett til å nytte, i statsallmenningene fram i tid.

Også samisk reindrift har tilsvarende rettigheter.

Fjelloven regulerer utnyttinga av retter mm i statsallmenningene og fjellstyret skal administrere bruken og utnyttinga av retter og lunnende (herligheter) i statsallmenningene. Men det er altså ikke loven som er det primære grunnlaget for bruksrettene i allmenningen. Både for jordbrukerne og de samiske reindriftsutøverne bygger retten på bruk i alders tid. Grensene for statens styringsrett følger av vernet disse rettene har etter Grunnlova og etter internasjonale konvensjoner.

Fjellovens § 12 *Grunndisponering* slår fast at iverksetting av grunndisponeringstiltak i statsallmenning bare kan skje når det ikke medfører vesentlig skade for noen som har bruksrett, og under omsyn til prinsippa for naturvern.

Vi mener *Kommunedelplan Tromsdalen* vedtatt 17.06.2013 ikke er i tråd med Fjellovens § 12.

Det kan ikke være tvil om at iverksettelse av kalkdrift i det regulerte området som inkluderer store deler av Tromsdal statsallmenning, er til vesentlig skade for de som har bruksrett. Ikke bare til vesentlig skade, men i store deler av Tromsdal statsallmenning vil bruksrettene forsvinne hvis det blir igangsatt kalkdrift i det omfang som kommunedelplanen forespeiler.

Vi mener at både staten ved Statskog SF og Verdal kommune har plikt til å følge Fjellovens § 12.

Vi kan ikke se at Tromsdal statsallmenning uten videre kan omdisponeres til kalkutvinning. Rettighetene til bruksrettshaverne må ivaretas.

Vi vil be Verdal kommune utrede om reguleringene i kommunedelplanen er lovlige og vi mener at en detaljregulering ikke kan gjennomføres før dette er avklart.

Statsallmenningsutvalget la i juni 2018 fram NOU 2018:11 *Ny fjellov*.

Fra denne utredningen siterer vi:

Statskog SF er grunneigar i statsallmenningane. Grunneigarretten må utøvast under omsyn til dei jordbrukstilknytte bruksrettane, og under omsyn til jakt, fangst og fiske. Han må dessutan utøvast under omsyn til retten til samisk reindrift, jf. kapittel 4. Statskog SF skal utøve grunneigarretten innanfor ramma av det samfunnsoppdraget føretaket har.....Utvalet vil føre vidare krava i dag til involvering av bruksrettshavarane når det skal gjennomførast grunndisponeringar. Når Statskog SF fremjar eit forslag om grunndisponering i statsallmenningane, skal dei legge fram saka for fjellstyret, som skal uttale seg om konsekvensar for dei jordbrukstilknytte bruksrettane, for utøving av jakt og fiske, og for

samisk reindrift, og eventuelt andre vurderingar, til dømes om følger for allmenta sin bruk. Det er to sentrale element i tilhøvet mellom grunneigar og bruksrettshavarane i statsallmenningane. Det eine er kven som skal nytte konkrete ressursar, og det andre er kven som har myndigheit til å forvalte eigedommane. Det første er styrt av det grunnleggande prinsippet i allmenningsretten om at bruksrettane skal vere dekt før grunneigar kan nytte retten sin til å gjere grunn disponeringar i allmenningane, Lovgivar kan ikkje endre dette prinsippet. Det andre er styrt av lova. I dag har fjellstyret myndigheit til å administrere bruken av rettar og lunnende så langt ikkje anna er fastsett i eller i medhald av lov, jf. § 3 i fjellova. Grunn disponeringstiltak kan berre gjerast av grunneigar, så langt ikkje anna er særskilt fastsett, jf. § 12. Desse prinsippa vil utvalet føre vidare i den nye lova.

Et stort flertallet i utvalet sier vidare:

....vil understreke at av omsyn til dei ulike allmenningsrettane, blir råderetten som ligg att hos grunneigar ein annan ()enn utanfor statsallmenning. Ein må her både sjå til dei behova desse rettane har no, og kva behova er framover, jf. særleg det dynamiske innhaldet i dei jordbrukstilknytte bruksrettane. Ein kan elles ikkje verne om det karakteristiske ved allmenningsretten, som er at den i unytta stand framleis er eit potensiale for jordbrukseigedomane.*

Denne oppfatninga av eigarskapet til staten i statsallmenning har lege fast sidan før Vinstradommen Rt. 1963-1263 (s. 1268) der Høgsterett uttala:

«Det må sies å være helt på det rene at når det i hittil gjeldende teori, i lover og i forarbeider til lover i den senere tid har vært gitt uttrykk for at staten er eier av statsallmenningene, så er det en virkelig eiendomsrett det er ment og ikke en rett av den art saksøkerne nevner. At det er en eiendomsrett av en særlig karakter på grunn av den særegne og store begrensning de bruksberettigedes rettigheter medfører, synes alle å måtte være på det rene med. På bakgrunn av dette måtte jo Høyesterett være klar over at den ville bli totalt misforstått hvis den fastslo eiendomsrett for staten i en helt annen betydning.»

*i statsallmenningene

Om det vedtas en detaljregulering med åpning av hele området uten begrensninger og rekkefølgebestemmelser vil dette åpne for en rask utslettelse av allmenningsrettighetene og samiske rettigheter som fjellstyret mener er lovstridig.

Det er viktig at allmenningen står til rådighet for bruksberettigede, for jakt og friluftsliv i størst mulig grad lengst mulig og til en får avklart hvordan de bruksberettigedes rettigheter skal ivaretas ved en eventuell omdisponering av allmenningen til kalkdrift.

Å utrede hvordan staten og kommunen skal forholde seg til Fjellovens § 12 om grunn disponering i størrelsesorden som skissert i *Kommunedelplan Tromsdal* vedtatt 17.06.2013 vil trolig ta noe tid.

Også dette taler sterkt for trinnvis regulering hvor området som er statsallmenning holdes utenfor inntil de bruksberettigedes rettigheter er avklart og det evt er funnet tilfredsstillende løsninger.

Viser ellers til høringsinnspill fra Verdal Fjellstyre datert 15/11-2010 hvor fjellstyret gikk imot planene i forslag til *Kommunedelplan Tromsdalen*:

«FS går i utgangspunktet i mot de planer som foreligger mht utvidelse av kalkbruddet og det planlagte deponiet av masse på Piksteinsmyra inn i Tromsdal statsallmenning....»

Verdal, 19.02.2020

Verdal fjellstyre

Ingeborg Østerås (leder)